

ня, транспортування, реалізація товарів, їх складування, управління товарними запасами); допоміжні (інфраструктура, персонал, розвиток технологій інновацій); управлінські (встановлення цілей, фінансовий і бухгалтерський облік, планово-економічне забезпечення) [7].

Орієнтація торговельного підприємства на процесний менеджмент за рахунок інтегрованої ІС дає йому змогу реалізувати стратегічні цілі, скоротити витрати обігу, тривалість процесів, навчити персонал працювати в ринковому середовищі і досягати конкретних результатів – надання покупцям якісних товарів у найкоротший термін, підвищити інвестиційну привабливість. Технічну базу інтегрованої ІС становлять автоматизовані робочі місця фахівців, об'єднаних у локальні мережі в межах підприємства [6].

Важливим компонентом інтегрованої ІС є інформаційне забезпечення (ІЗ), яке має будуватися за бізнес-процесним підходом і синхронізувати торговельні процеси в просторі та часі. Основу ІЗ інтегрованої ІС становить центральна база даних (ЦДБ), яка містить інформацію про названі вище бізнес-процеси. Така організація ЦДБ дає змогу обмінюватися інформацією, зокрема і оперативною, по кожному бізнес-процесу, між структурними підрозділами на кожному рівні. Використання основних і управлінських бізнес-процесів дає змогу їх інтегрувати у єдине ціле та контролювати виконання окремого процесу в ланцюгу "закупівля – постачання – транспортування – зберігання – реалізація", відстежувати утворення доданої вартості.

Отже, сучасна інтегрована ІС має в стислі терміни виявляти найбільш істотні тенденції розвитку підприємства і торговельного бізнесу загалом, оцінити ефективність роботи кожного бізнес-процесу, окремих структурних підрозділів, оперативно реагувати на зміни зовнішнього середовища і врахувати ці зміни раніше, ніж це зроблять конкуренти.

Висновки. Ринкові перетворення, які проводяться в Україні, спонукали до корінних змін у торговельній мережі – торговельна мережа скорочується, особливо в сільській місцевості, але її торговельна площа зростає за рахунок появи нових типів магазинів (супермаркетів, гіпермаркетів, дискаунтерів), в яких впроваджуються прогресивні форми торгівлі. На ринку товарів і послуг між ними простежується жорстка конкуренція, збільшується роль підприємницьких структур у розвитку роздрібно торгівлі. Проте, незважаючи на деякі позитивні тенденції розвитку роздрібно торговельної мережі, торговельний бізнес значно відстає від рівня країн Євросоюзу і Східної Європи за насиченістю торговельними підприємствами і за продуктивністю праці.

Групування магазинів за кількістю працівників показало, що у великих магазинах значно краще використовується роздрібно торговельна мережа, покращуються показники торговельної діяльності і сервісу, зростає продуктивність праці, впроваджуються передові форми торговельного обслуговування. Економічної ефективності, конкурентоспроможності торговельного бізнесу можна досягнути через удосконалення управління на основі впровадження процесного менеджменту і системної інформатизації торговельних бізнес-процесів.

Література

- [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.ukrstat.gov.ua>
- [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.allretail.com.ua>
- [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.ukr/tynok.biz>
- Роздрібно торгівля України у 2009 р. : стат. зб. / за заг. керівн. В.О. Піщейка. – 173 с.
- Алопій В.В. Сучасні проблеми та стратегічні пріоритети розвитку внутрішньої торгівлі України / В.В. Алопій // Вісник ДонНУЕТ : наук. журн. – Донецьк : Вид-во ДонНУЕТ. – 2007. – № 3/2. – С. 145-152.
- Білик В.М. Автоматизоване робоче місце менеджера торговельного підприємства / В.М. Білик, Р.С. Дяків, В.С. Костирко. – К. : Вид-во НМУ "Укоопосвіта", 1999. – 350 с.
- Новак В.О. Інформаційні системи в менеджменті / В.О. Новак, Ю.Г. Симоненко, В.П. Бондар, В.В. Матвеев. – К. : Вид-во "Каравела"; Ю.В. Піча, 2008. – 616 с.

Билык В.Н. Тенденции развития торговой сети предприятий в Украине

Проанализированы состояние, тенденции и проблемы развития торговой сети предприятий. На основе анализа выявлены основные тенденции, влияющие на формирование и развитие торговой сети предприятий. Проанализирован уровень специализации в продовольственных и непродовольственных магазинах. Путем статистического группирования по числу рабочих мест в магазинах исследовано их влияние на показатели торгового бизнеса. Обоснованы пути повышения эффективности торгового бизнеса на основе внедрения процессного менеджмента, интегрированных информационных систем и информационных технологий.

Ключевые слова: торговое предприятие, торговая сеть, бизнес-процессы.

Вилык В.М. Trends commercial network enterprises in Ukraine

The state, trends and problems of the trade network. Based on the analysis identified the major trends that influence the formation and development of the trade network. Analyzed the degree of specialization in food and shops. Through statistical grouping according to the number of jobs in the shops investigated their impact on business performance trade. Justified by improving the efficiency of commercial business through the introduction of process management, integrated information systems and information technology.

Keywords: commercial enterprise, trade network, business processes.

УДК 332.122+338[43+242]

Ст. наук. співроб. Ф.А. Вазжинський, канд. екон. наук – ІРД НАН України; доц. П.П. Гаврилко¹, канд. екон. наук; викл. М.Ю. Лалакуліч¹, канд. екон. наук

ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ КАРПАТСЬКОГО РЕГІОНУ

Розглянуто основні проблеми та запропоновано заходи щодо стимулювання несільськогосподарської зайнятості. Визначено, що одним з актуальних видів несільськогосподарської зайнятості сільського населення є сільський туризм; ефективним ресурсом розвитку сільських територій є соціальне партнерство. Окреслено основні напрями розвитку сільських територій.

Ключові слова: сільські території, несільськогосподарська зайнятість, сільський туризм, соціальне партнерство.

Вступ. Ринкова трансформація економіки поставила перед Україною проблему вибору ефективних напрямів забезпечення розвитку сільських те-

¹ Ужгородський навчальний центр КНТЕУ

риторій. Подолання проблем низької ефективності аграрної політики, дефіциту коштів у бюджеті країни на соціальні витрати, повільного становлення сільського самоврядування, віддаленості селян від ринків збуту сільськогосподарської продукції, обмеженості доступу до матеріально-технічних, фінансових та інформаційних ресурсів потребує значного посилення державного впливу на сільські території.

Вивченню проблем розвитку сільських територій України приділяє увагу багато вчених: П.І. Гайдуцький, Е.М. Лібанова, В.М. Нелеп, О.М. Онищенко, М.К. Орлатий, І.В. Прокопа, П.Т. Саблук, В.К. Терещенко та ін. Науковці не тільки з позицій сьогодення переосмислили класичні категорії соціально-економічного розвитку українського села, але й ввели в економічний обіг низку новацій, зміст і особливості яких стали предметом дискусій.

Однак, незважаючи на посилену увагу науковців до проблем села, і досі не розроблено моделі соціально-економічного розвитку сільських територій з метою підвищення їх конкурентоспроможності та ефективного використання наявного потенціалу.

Виклад основного матеріалу. Розвиток сільських територій є комплексним завданням, яке полягає у вирішенні двох основних проблем: розвитку сільської соціальної сфери та підтримки економічного розвитку села.

В Україні підтримувати сільськогосподарське виробництво й одночасно фінансувати соціальну сферу села наша держава не може, тому бюджетні кошти необхідно вкладати в наукомісткі технології, освіту, сферу послуг, розвиток несільськогосподарських видів діяльності на сільських територіях.

Несільськогосподарська зайнятість є важливим джерелом зайнятості в селі та можливістю підвищити доходи сільського населення. Розвиток різних видів несільськогосподарської зайнятості в сільській місцевості, поряд із зниженням рівня безробіття, дає можливість позбутися ще кількох важливих соціальних та економічних проблем, зокрема:

- зменшиться соціальна напруженість у суспільстві, спричинена різкою диференціацією доходів. Безробітні селяни в жодному разі не повинні звикати до пасивного становища дармоїдів, інакше вони втратять будь-які стимули змінювати життя на краще;
- через підвищення зайнятості зросте купівельна спроможність селян, а внаслідок цього розшириться коло та збільшиться обсяг споживання (а отже, і виробництва) сільськогосподарської та промислової продукції, надання соціальних послуг. Адже багато об'єктів соціальної інфраструктури села закрилися через зменшення попиту на їх послуги (магазини, дитячі садки, кіноустановки, лазні, перукарні та ін.);
- збільшаться надходження до сільських бюджетів, що дасть змогу формувати бюджети розвитку, а не проїдання. Маючи гроші і реально здійснюючи відновлення та розвиток соціальної інфраструктури, допомагаючи соціально вразливим категоріям населення, сільська рада підвищить свій статус і відновить повагу населення до влади;
- підвищення зайнятості збільшує доходи населення, які можуть бути інвестовані в соціальну інфраструктуру села, у сферу надання платних послуг.

Стимулювання розвитку несільськогосподарської зайнятості є комплексним завданням. Органам державної влади та місцевого самоврядування в напрямі стимулювання несільськогосподарської зайнятості рекомендують:

- забезпечення прав власності та використання природних ресурсів (право на купівлю та продаж землі дало б змогу використовувати право власності на землю як заставу та покращило б ефективність використання природних ресурсів);
- покращення інфраструктури та загальних умов діяльності на сільських територіях;
- проведення політики стимулювання працевлаштування в несільськогосподарських галузях виробництва;
- спрямування ресурсів на розвиток несільськогосподарської зайнятості в депресивні сільські поселення, що мають низький рівень розвитку інфраструктури, незадовільну якість підготовки робочої сили, недосконалі умови для перероблення продукції та маркетингу [6].

Актуальним видом несільськогосподарської зайнятості, який може не тільки істотно зменшити безробіття, але й змінити інфраструктуру села, а з часом стати одним з основних джерел доходів для селян, є сільський туризм. З погляду туризму – це набір різних послуг: проживання в сільському будинку, цікаві походи, риболовля, полювання, участь в житті місцевого населення. Селу є що запропонувати: сільські пейзажі, традиційний спосіб життя селян, екологічно чисте повітря, вода, продукти. Сільський туризм – це не тільки проживання туриста в сільському будинку, але й функціонування цілої інфраструктури, включаючи добре транспортне сполучення, місця проведення дозвілля, інформаційні послуги, ресторани, кафе [4].

Сільський туризм є частиною внутрішніх джерел інвестицій для підтримки життя в селі. Це і нові робочі місця, і надходження валюти, і розвиток інфраструктури, і підвищення культурно-освітнього рівня. Спілкування з місцевим населенням дасть змогу більше дізнатись про свої корені, свою країну – природу, побут, культуру. Україна володіє ресурсами, необхідними для розвитку агротуризму. Визначні пам'ятки України роблять її вкрай привабливою країною для всіх видів туризму: краса природи (озера, річки, ліси), доброзичливе, гостинне населення, різноманіття агроландшафтів, своєрідна культурно-історична спадщина.

Транспортне сполучення в Україні відносно розвинене (залізничний, морський, річковий, автомобільний авіатранспорт) і не є перешкодою для розвитку агротуризму. У наявності є карти всіх регіонів. Немає проблем із візами для іноземних туристів. Таким чином, потенційний попит і ресурси для розвитку сільського туризму в Україні є, а також є економічна необхідність в цьому. Зараз спостерігаємо особливо важливу програму просування самої ідеї агротуризму в Україні. Метою її повинне бути – підвищення обізнаності населення і створення позитивного ставлення до цього виду відпочинку.

На сучасному етапі в Україні зберігається тенденція недофінансування галузей соціальної інфраструктури. Найбільш яскраво це виявляється в селі. Підприємства соціальної інфраструктури села як і раніше фінансуються за залишковим принципом, є хронічно збитковими і дотепер не розроблено реальні механізми їх підтримки. Особливих труднощів зазнають жителі малих і середніх сіл депресивних районів, які внаслідок транспортної віддаленості та відсутності коштів позбавлені мінімуму соціальних послуг. А ні держава, представлена органами місцевого самоврядування, а ні бізнес, представлений

сільськогосподарськими та іншими підприємствами, а ні підприємства та організації соціальної інфраструктури села не можуть одноосібно вирішити проблеми виведення з кризи соціальної сфери села. Для вирішення проблем надзвичайно актуальними є адміністративно-територіальна та бюджетна реформи.

Вирішення місцевих соціально-економічних проблем залежить передусім від сільських громад. Вони можуть поліпшити ситуацію в селі, відмовившись від утриманських настроїв, з допомогою власної ініціативності та підприємництва. На шляху до цього існують такі проблеми:

1. Відсутність стратегічного планування в селах. Ефективність перетворень могла б бути набагато вищою завдяки переходу до збалансованих програм розвитку сільської економіки та соціального життя, розроблених за принципами стратегічного планування з урахуванням побажань кожного члена сільської громади.
2. Нерозвиненість інститутів громадянського суспільства внаслідок вироблення рішень та проведення суспільно-економічних перетворень. Рішення, що приймає влада без урахування думки сільської громади, по-перше, не завжди відображають її інтереси, а по-друге, спричиняють опір селян і залишаються невиконаними.
3. Недостатнє використання місцевих сільських ресурсів розвитку. Майже не використовуються в сільській економіці нерухомість, сільська інфраструктура, не покращується інвестиційний клімат для розвитку підприємництва.

У сучасних умовах ефективним ресурсом сільського розвитку може стати соціальне партнерство. Під соціальним партнерством розуміють конструктивну взаємодію представників влади, бізнесу та населення під час вирішення соціально важливих проблем.

Сила і можливості трьох сторін соціального партнерства неоднакові. Якщо "сила" підприємців – це можливість фінансування, а "сила" державних органів влади – у включенні адміністративних важелів, то громадські об'єднання акумулюють унікальний ресурс – ініціативу громадян. Криза, відсутність коштів спонукає органи місцевого самоврядування до пошуку та впровадження інноваційних технологій, що забезпечують стабільність підприємств і організацій соціальної інфраструктури сільських територій та умови для їх ефективного розвитку в майбутньому.

В умовах села, де обмежений вибір робочих місць, наявність ресурсів для розвитку певних сфер діяльності виконує провідну роль. Ресурси (земля, ліс, надра) в селах знаходяться у розпорядженні сільських рад. Сільськогосподарські підприємства є зазвичай єдиним джерелом зайнятості місцевих жителів. Для підтримки стабільності підприємств необхідні: ресурси – для забезпечення робочих місць і послуги соціальної інфраструктури – для життєдіяльності населення. Таким чином, місцеві органи самоврядування, сільськогосподарські підприємства і підприємства соціальної інфраструктури у віддаленому селі через відсутність вибору є джерелами взаємної стабільності один для одного і вимушені взаємодіяти.

Сільські ради передають в довготермінове користування лісові та земельні угіддя школам, лікарням тощо, останні здають їх на правах оренди сільськогосподарським підприємствам, як платню за користування ресурсами

підприємство надає соціальній установі послуги (ремонт школи або лікарні, будівництво житла для співробітників, забезпечення харчуванням контингенту). Цим самим земельні та лісові ресурси, передані у ведення підприємств та організацій соціальної інфраструктури, виступають як інструмент соціальної підтримки населення. За допомогою експлуатації орендованих у школи чи лікарні ресурсів (земельних, лісових ділянок), сільськогосподарські підприємства отримують додаткову продукцію, використовуючи її для підвищення результативності власної діяльності та для підтримки соціальної інфраструктури сільських поселень.

Водночас, для значного поширення моделі партнерства між виробничою і соціальною структурами села необхідний відповідний законодавчий та юридичний супровід. Серед юридичних умов необхідно вказати на забезпечення законодавчих основ договірних відносин. Особливо це стосується приватної власності на землю. Формально землі сільськогосподарського призначення виключені з обігу. Тим часом, земля вже на 80 % знаходиться в приватній, пайовій власності. Обіг і купівля-продаж земельних ділянок фактично вже давно існує.

Основними напрямками розвитку сільських територій є:

- реформування адміністративно-територіального устрою з метою наближення адміністративних і соціальних послуг до сільського населення, децентралізація бюджетної системи;
- створення на сільських територіях господарських систем, що саморозвиваються, на підставі економічного обігу місцевих ресурсів, диверсифікація сільськогосподарського виробництва, розвиток промисловості з перероблення сільськогосподарської сировини, активізація несільськогосподарської зайнятості, підвищення економічної активності населення, відродження традиційних та розвиток нових ремесел, промислів і виробництв;
- розвиток сучасної виробничої та інформаційної інфраструктури, кооперації господарств у виробничій, збутовій, фінансовій та інших сферах;
- розвиток місцевого самоврядування для формування соціально організованої та відповідальної сільської громади, підвищення привабливості проживання в сільській місцевості.

Висновки. Отже, наша держава не може підтримувати сільськогосподарське виробництво й одночасно фінансувати соціальну сферу, тому бюджетні кошти необхідно вкладати передусім у наукомісткі технології, сферу послуг, освіту, розвиток інших видів несільськогосподарської діяльності на сільських територіях. Одним із нових, актуальних видів несільськогосподарської зайнятості сільського населення є сільський туризм. Ефективним ресурсом розвитку сільських територій в сучасних умовах може стати соціальне партнерство – конструктивна взаємодія представників влади, підприємців і населення під час вирішення соціально важливих проблем, що здійснюється в рамках чинного законодавства і спрямована на проведення раціональної соціальної політики. У перспективі розвиток сільських територій визначатиметься розмежуванням прав та обов'язків між державним та місцевим рівнями влади, фінансовими можливостями реалізації зростаючих функцій сільських рад. Тому для вирішення цих проблем надзвичайно актуальними є адміністративно-територіальна та бюджетна реформи.

Література

1. Аграрна реформа в Україні / П.І. Гайдучий, П.Т. Саблук, Ю.О. Лупенко та ін. / за ред. П.І. Гайдучького. – К. : Вид-во ННЦ ІАЕ, 2005. – 424 с.
2. Белебеха І.О. Управління розвитком сільських територій на регіональному рівні / І.О. Белебеха, В.В. Бакум // Економіка АПК : міжнар. наук.-виробн. журнал. – 2006. – № 11. – С. 118-124.
3. Вдовиченко М.Х. Соціально-економічний розвиток села / М.Х. Вдовиченко, М.К. Орлатий. – К. : Вид-во "Урожай", 1989. – 152 с.
4. Кириленко І.Г. Трансформація соціально-економічних перетворень у сільському господарстві України: проблеми, перспективи / І.Г. Кириленко. – К. : ННЦ "Ін-т аграрної економіки", 2005. – 452 с.
5. Малік М.Й. До питання сталого розвитку сільських територій / М.Й. Малік // Економіка АПК : міжнар. наук.-виробн. журнал. – 2008. – № 5. – С. 51-55.
6. Несільськогосподарська зайнятість в сільській місцевості України / Ін-т Економічних Досліджень та Політичних Консультаций в Україні. – 2006. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.ier.kiev.ua>.
7. Прокопа І.В. Соціальні аспекти розвитку сільських територій // Соціально-економічні проблеми розвитку українського села і сільських територій : матер. сьомих річних зборів Всеукраїнського конгресу вчених економістів-аграрників / І.В. Прокопа. – К., 2005. – С. 94-99.
8. Рябоконь В.П. Українське село: стан і перспективи / В.П. Рябоконь // Економіка АПК : міжнар. наук.-виробн. журнал. – 2006. – № 12. – С. 137-140.
9. Саблук П.Т. Реформування соціальної сфери села: організаційно-методичні засади / П.Т. Саблук. – К. : УААН ННЦ "Ін-т аграрної економіки, 2000. – 475 с.

Важинский Ф.А., Гаврилко П.П., Лалакулч М.Ю. Перспективные направления развития сельских территорий Карпатского региона

Рассмотрены основные проблемы и предложены мероприятия по стимулированию несельскохозяйственной занятости. Определено, что одним из актуальных видов несельскохозяйственной занятости сельского населения есть сельский туризм; эффективным ресурсом развития сельских территорий является социальное партнерство. Очерчены основные направления развития сельских территорий.

Ключевые слова: сельские территории, несельскохозяйственная занятость, сельский туризм, социальное партнерство.

Vazhynskiy F.A., Havrylko P.P., Lalakulych M.Yu. Perspective directions of development of rural territories of region of Carpathians

In the article basic problems are considered and measures are offered on stimulation of nonfarm employment. Certainly, that one of actual types of nonfarm employment of rural population there is rural tourism; the effective resource of development of rural territories is social partnership. Basic directions of development of rural territories are outlined.

Keywords: rural territories, nonfarm employment, rural tourism, social partnership.

УДК 657.22:630

**Проф. Т.Г. Васильців, д-р екон. наук;
магістрант М.В. Марчишак – Львівська КА**

ПРИБУТОК ПІДПРИЄМСТВА: ОСОБЛИВОСТІ ЙОГО ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ У РИНКОВИХ УМОВАХ

Визначено основні підходи до визначення поняття "прибуток підприємства", перелічено та описано функції прибутку підприємства, здійснено детальний аналіз складових прибутку підприємства; обґрунтовано необхідність та визначено напрями підвищення рівня прибутку підприємства; наведено практичне відображення результатів доходу і прибутку підприємства.

Ключові слова: прибуток підприємства, функції прибутку, види прибутку, розподіл і використання прибутку.

Вступ. Становлення ринкової економіки, посилення конкуренції передбачає перехід до активної самостійної комерційної діяльності юридичних і фізичних осіб. Істотною особливістю господарювання не пост трансформційному етапі розвитку економіки України є спрямованість на забезпечення раціонального ведення господарства в умовах дефіцитності ресурсів з оптимальними витратами, підвищенням ефективності діяльності та забезпечення сталого розвитку тощо. Критерієм ефективності зазначеного, очевидно, є досягти, рівень і динаміка прибутку.

Основні результати дослідження. Поняття "прибуток підприємства" вивчали такі науковці, як: Л.М. Поддєрьогін, проф. М. Павлишенко, А. Мазаракі, Є. Іщенко, В. Осипов.

Виклад основного матеріалу. Загалом, прибуток як економічний показник – це різниця між ціною реалізації та собівартістю продукції (товарів, послуг), між обсягом отриманого виторгу та сумою витрат на її виробництво та реалізацію. Прибуток характеризує кінцевий результат діяльності підприємства. Його одержання є обов'язковою умовою розширеного відтворення на підприємстві, забезпечення його самофінансування і зміцнення конкурентоздатності на ринку.

Крім того, відомо, що прибуток виконує низку функцій, таких як:

1. Оціночна (прибуток підприємства використовують як оціночний показник, що характеризує ефект його господарської діяльності. Використання цієї функції повною мірою можливе тільки в умовах ринкової економіки, яка передбачає свободу встановлення цін, свободу вибору поставальника і покупця).
2. Розподільна (її зміст полягає в тому, що прибуток використовують як інструмент розподілу чистого доходу суспільства на частину, що акумулюється в бюджетах різних рівнів та залишається в розпорядженні підприємства).
3. Стимулятивна (виконання цієї функції визначається тим, що прибуток є джерелом формування різних фондів стимулювання (фонд заходження, фонд виробничого та соціального розвитку, фонд виплати дивідендів, пайовий фонд абощо)).

Прибуток, як економічний показник, дає змогу поєднувати економічні інтереси держави, підприємства як суб'єкта господарювання, персоналу і власника підприємства. Вирішення цього завдання насамперед пов'язане з пропорціями у розподілі та використанні прибутку. З метою аналізу та забезпечення ефективного управління формуванням прибутку доцільно диференціюють такі види прибутку підприємства:

- Маржинальний прибуток – це різниця між чистим доходом підприємства та змінними витратами, пов'язаними з виробництвом реалізованої продукції (виконаних робіт, наданих послуг). Він є джерелом покриття всіх постійних витрат підприємства.
- Валовий прибуток, що обчислюється як різниця між чистим доходом підприємства та виробничою собівартістю реалізованої продукції, яка, крім змінних витрат, охоплює ще й накладні виробничі витрати (амортизацію виробничого обладнання, опалення приміщення виробничого цеху).